

IGAZSÁGÜGYI MINISZTER

Iktatószám: XX-AJFO/89/4/2023.
Ügyszám: IV/1938/2022.

[REDACTED]
előadó alkotmánybíró

Alkotmánybíróság

Budapest

Donáti u. 35-45.

1051

ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG		
Ügyszám: IV/1938 - 10/2022		
Érkezett: 2023 MÁJ 10.		
Érkezés módja		
☐ POSTÁN	☐ @	EGYÉB: kézzel
Példány: 1	Melléklet: 0	Kezelőiroda: lu

Tárgy: tájékoztatás a IV/1938-5/2022. sz. megkereséssel összefüggésben

Tisztelt [REDACTED]

A IV/1938-5/2022. sz. végzésében küldött megkeresését köszönettel kézhez vettem. Megkeresésében Alkotmánybíró Asszony az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény 27. § (1) bekezdése alapján benyújtott alkotmányjogi panasz alapján folyamatban levő, IV/1938/2022. számú ügy vonatkozásában kérte szakmai álláspontomat a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) 50. §-ban foglalt sértetti fogalom, azaz konkrétan a sérelem közvetlenségének értelmezésére irányuló eredeti jogalkotói cél tisztázása érdekében.

Mindenekelőtt kiemelendő, hogy az Igazságügyi Minisztérium tiszteletben tartja a bírói függetlenséget, valamint a hatalommegosztás Alaptörvényben rögzített elvét, ezért – az indítvánnyal, valamint a végzésben megfogalmazottakkal összefüggő – jogi véleményemet elsősorban az indítványban foglaltakra figyelemmel, azonban az annak alapját képező iratok ismeretének, illetve áttanulmányozásának hiányában alakítottam ki.

Fentiekre tekintettel, a megkeresésében említett tárgykörre vonatkozó álláspontomat a következők szerint foglalom össze.

1. A sérelem közvetlenségéről

A Be. hatályba lépését megelőzően a bírói gyakorlat a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma 90/2011. BK véleménye (a továbbiakban: BK vélemény) alapján a pótmagánvádlókénti fellépés

szempontjából sértettnek a bűncselekmény anyagi jogi értelemben vett passzív alanyát, illetőleg a bűncselekményi tényállásban foglalt materiális eredmény – a kár, a vagyoni hátrány, avagy a tényállásban szereplő személyi sérelem – elszenvedőjét tekintette. Továbbá a bírói gyakorlat általában kizártnak tekintette a pótmagánvádat, ha az adott bűncselekmény alapvetően az állami, társadalmi vagy gazdasági rendet sértette vagy veszélyeztette, s a természetes vagy jogi személyt érintő jogsérelem csupán áttételesen következett be.

A Be. hatályba lépését megelőzően a sértetti fogalom kapcsán kialakított joggyakorlat azzal együtt, hogy világos elhatárolási szempontokat állított fel, meglehetősen megszorítóan értelmezte a sértett jogokat gyakorló személyek körét, olyan személyek nem minősültek eljárásjogi értelemben sértettnek, akik az adott bűncselekmény által egyértelműen és közvetlenül sérelmet szenvedtek.¹ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény hatálya alatt – a 90/2011. BK vélemény alapján – kialakult gyakorlat lényegében a bűncselekmény törvényi tényállása mentén, az egyes bűncselekmények általános kategorizálása, a sértetti státusz megállapíthatósága kapcsán próbálta a pótmagánvádló fellépés lehetőségét meghatározni.

A Be. megalkotásakor kiemelt jogalkotói cél volt a sértettek érdekeinek hangsúlyosabb védelme. Ennek többek között egyik eleme a sértett fogalmának pontosítása volt, tekintettel arra, hogy a sértett törvényi meghatározásának döntő jelentősége van a büntetőeljárások során. Többek között az, aki sértettnek minősül, meghatározott eljárási jogosítványokat gyakorolhat a büntetőeljárás során, így pl. ügyiratokat ismerhet meg, indítványokat, észrevételeket tehet, jogorvoslással élhet, nyilatkozhat arról, hogy kívánja-e a vádlott megbüntetését; magánfélként érvényesítheti a polgári jogi igényét, valamint magánvádlóként, pótmagánvádlóként léphet fel és ez utóbbi esetekben a bíróság előtt képviselheti a vádat a vele szemben elkövetett bűncselekmény miatt (Be. 51. §). Kifejezetten az új törvényhez köthető nívum volt a sértetti nyilatkozat lehetőségének a megteremtése, a sértetti kárigény érvényesítésének megkönnyítése (ideértve pl. a feltételes ügyészi felfüggesztés esetén előírandó magatartási szabályokat, a közvetítői eljárás kiszélesítését, a polgári jogi igény kielégítésének a konszenzuális intézményekbe – mint pl. az egyezség – történő bevonhatóságát vagy akár a Be.-vel egy időben hatályba lépő törvénycsomag végrehajtási eljárásokban irányadó kielégítési sorrend terén tett módosítását, amely szintén a sértettet hozta helyzetbe). Értelemszerű, hogy ha valaki nem minősülhet büntetőeljárás szempontból sértettnek, akkor nem élhet a sértettet megillető jogosítványokkal sem.

A Be. kodifikációja során jogalkotói cél volt továbbá, hogy a Be. ne tartsa fenn a sértett sok bizonytalansággal övezett korábbi fogalom-meghatározását, az új fogalommal kifejezett szándék volt a lehetőség biztosítása a joggyakorlat számára, hogy a sértetti pozíció és a bűncselekménnyel okozott sérelem közötti kapcsolatot újraértelmezze. A sértett fogalmában a

¹ Többek között ilyen a hamis tanúzás Btk. 272. § szerinti esete, ha a hamis tanúvallomás az érintett számára hátrányos határozat meghozatalához vezet, például annak folytán ártatlanul szabadságvesztésre ítélik, akkor ez a személy közvetlenül érintett a bűncselekmény kapcsán, annak ellenére, hogy a bűncselekménynek nem passzív alanya. (EBH2010. 2125.) A pótmagánvádlói fellépés – álláspontunk szerint nehezen indokolható – kizártságára lásd továbbá: BH2012. 257., BH2011. 246., Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság Bf.2253/2010/3. határozata, BH2013. 183., EBH2011. 2301.

Be. hatályba lépésével bekövetkező változások azért sem tekinthetők technikai módosításnak, mert a közvetlenség, mint új fogalmi elem bevezetése új kapcsolatot teremt az eljárásjogi pozíció és a bűncselekmény következménye között, másrészt a fogalom módosítására a joggyakorlatban felmerült problémák azonosítására tekintettel kerül sor.

A sértetti fogalom módosításával elhatározás volt a BK vélemény talaján kialakult megszorító értelmezés megváltoztatása, úgy, hogy az új szabályozás tágítani kívánta a bűncselekménnyel a sérelmet szenvedett személyek köréből sértettnek minősíthető személyek körét. Ezt a jogirodalom is visszaigazolta, melynek alátámasztására példaként a Be. kommentárnak² a „jogos érdek” fogalmának meghatározására tett megállapításait lehetne felhívni. *„A Be. a „jogos érdek” fogalmának megtartásával a sértetti kört szélesebben kívánta meghatározni, mint az anyagi jog; annak érdekében, hogy olyan bűncselekmény esetén is elképzelhető legyen a sértett fellépése, amely nem tartalmaz eredményt és a védett jogi tárgy is általánosan meghatározott. [...] A Be. meghatározása megoldást kínál továbbá olyan jelentős értelmezési vitákra is, amelyek az ítélkezési gyakorlatban például a csődbűncselekmény (Btk. 404. §) vonatkozásában gyakran merültek fel; [...] A Be. eljárási fogalmának kiterjesztése és a jogos érdekre való hivatkozás kiemelése egyértelművé teszi, hogy a jogalkotói szándék szerint adott esetben akár az egyes hitelezők is sértettként léphetnek fel az eljárásban. A Be. ugyanis csupán azt kívánja meg, hogy a jogos érdek veszélyeztetése vagy sérelme „közvetlen” legyen, így nyilvánvalóan az elkövetési magatartással közvetlen okozati összefüggésben kell állnia.”*

Ezen a ponton kell megjegyezni, hogy a BK vélemény a sértetti pozíciót kizárólag anyagi jogi ismérvekhez köti, a tényállásban szereplő passzív alany minőséghez, illetve a tényállásszerű eredményhez. Következésképpen, ha elfogadjuk a Be. kommentárnak azt a megállapítását, hogy a sértett szélesebb körben határozható meg, mint az anyagi jogi tényállásokból következne, akkor meg kell haladni a BK vélemény megszorító értelmezését.

Ezen felül – ahogyan arra a Be. kommentár is utal – a pótmagánvádlói fellépés lehetőségének tisztázása érdekében kerültek újdonságként meghatározásra azon esetek, amikor nincs helye a pótmagánvádlóként történő fellépésnek. Például a Be. a 787. § (3) bekezdés c) pontjában rögzítésre került, hogy nincs helye pótmagánvádnak, ha a bűncselekmény a sértett jogát vagy jogos érdekét közvetlenül nem sértette vagy veszélyeztette. A törvényi kizárás meghatározásával a BK vélemény alkalmazandósága kérdésessé vált. Logikai úton levezethető ugyanis, hogy amennyiben a jogalkotói szándék arra irányult volna, hogy a pótmagánvádas eljárások köréből meghatározott bűncselekményeket kizárjon – pl. azokat, ahol a törvényi tényállás nem tartalmaz passzív alanyt vagy eredményt –, akkor a Be. 787. §-ban egyértelműen kizárta volna.

Álláspontom szerint a fentiekben foglaltakból is egyértelműen kiviláglik, hogy a sértetti fogalom meghatározásakor az eredeti jogalkotói cél nem a sérelem BK véleményben szereplő megszorító értelmezésére irányult. A sérelem közvetlenségének megállapítása tekintetében – annak sokszínűségére tekintettel – az volt a cél, hogy a közvetlen jogsértés és veszélyeztetés

² Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez, Főszerkesztő: Prof. dr. habil. Polt Péter, Wolters Kluwer Kiadó, 2018

fennállásának vizsgálatára a konkrét, vádindítványban leírt történeti tényállás szerinti bűncselekmény értékelését követően, ügyenként mérlegelve kerüljön sor, és ne kizárólag a BK véleményben foglaltak alapján. „Minden ezen túlmutató feltétel szükségszerűen a pótmagánvád jogosultságát, a sértetti jogok gyakorlását a Btk. és a Be. rendelkezéseiből nem levezethető módon korlátozza. Amennyiben az adott bűncselekmény megfelel az előzőek szerinti feltételeknek, úgy a bíróságnak a vádindítványba foglalt történeti tényállást kell egyedileg értékelnie abból a szempontból, hogy a sérelmezett bűncselekmény a sértett jogát vagy jogos érdekét közvetlenül sértette, vagy veszélyeztette-e.”³

Fontos hangsúlyozni, hogy bár a jogalkotói cél az volt, hogy a sértett fogalma alá tartozónak kelljen tekinteni azt, aki a bűncselekmény közvetlen következtében sérelmet szenvedett, azonban nem célja az új sértetti fogalomnak az, hogy azoknak, akik a bűncselekmény kapcsán közvetett módon szenvedtek sérelmet, sértetti jogokat biztosítson a büntetőeljárásban.

A fentiekre tekintettel elmondható, hogy a jogalkotói cél összecseng az Alkotmánybíróság 3384/2018. (XII.14.) AB határozatának lényegével (a továbbiakban: AB határozat), amelynek tárgyát éppen a sértett fogalmával kapcsolatos bírói jogértelmezés alkotmányossági összefüggései képezték.

Az AB határozatban kimondta az Alkotmánybíróság, hogy „[a] pótmagánvád jogintézményének a bevezetésével a jogalkotó lehetőséget teremtett a sértettek számára, hogy az állami büntetőigény érvényesítőjeként lépjenek fel és a bíróság eljárását kezdeményezzék. [...] A jogalkotó ezáltal valamennyi olyan sértettnek biztosítani kívánta a bírósághoz fordulás jogát, akik, illetve amelyek esetében a törvényben rögzített feltételek teljesülnek és a törvényben meghatározott kizáró okok nem állnak fenn. A bírói jogvédelem lehetőségét tehát a büntetőeljárás törvény rendelkezései megteremtik. A pótmagánvádlói fellépés vizsgálatát érintően a bíróság eljárása abban az esetben áll összhangban az Alaptörvénnyel, ha a bírósághoz fordulás jogát ténylegesen is biztosítja valamennyi olyan sértettnek, akik számára a jogalkotó azt gyakorolhatóvá tette”. {AB határozat, Indokolás [64]} Az Alkotmánybíróság tehát arra a megállapításra jutott, hogy a pótmagánvádlói fellépés lehetőségét ténylegesen kell biztosítani, a bíróságoknak a konkrét ügy valamennyi körülményét arra tekintettel kell vizsgálniuk, hogy a sértett fogalmának megfelelő valamennyi személy élhessen a pótmagánvádlói fellépés lehetőségével, a sértett normatív definícióját nem lehet olyan megszorító módon értelmezni, ami egyes – egyébként a törvényi definíciónak megfelelő – személyeket elzár a bíróság előtti pótmagánvádlókénti fellépés lehetőségétől. Az AB határozatból érdemes továbbá kiemelni, hogy az Alkotmánybíróság korábbi álláspontja alapján a bíróságoknak figyelembe kell venniük többek között, hogy a bűncselekmény okozott-e közvetlen jogsérelmet az érintett személynek.

2. Az indítványban említett jogorvoslathoz való jog sérelméről

³ Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez, Főszerkesztő: Prof. dr. habil. Polt Péter, Wolters Kluwer Kiadó, 2018

Az alkotmányjogi panasszal kapcsolatosan – a sérelem közvetlenségére irányuló megkeresésen túl – az alábbi észrevételt teszem.

Az indítványozó álláspontja szerint sérült az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésében biztosított jogorvoslathoz való joga tekintettel arra, hogy a másodfokú bíróság jogorvoslattal nem támadható döntését olyan körülményre alapította, amely az elsőfokú döntésben nem szerepelt, és ezzel jogorvoslati lehetőséget vont el.

Álláspontom szerint a Be. jelen ügyben releváns jogorvoslati szabályozása az Alaptörvénynek megfelelően biztosítja a másodfokú bíróság határozataival, köztük az eljárást megszüntető végzéssel szembeni jogorvoslati lehetőségeket, amelyet az Alkotmánybíróság már több döntésével is megerősített.

A 12/2019. (IV. 8.) AB határozat indokolásának [19] bekezdésére is hivatkozással megállapítható, hogy következetes az alkotmánybíróági gyakorlat arra nézve, hogy „[a]z Alaptörvény nem tartalmaz arra vonatkozó előírást, hogy a jogorvoslati fórumrendszernek hány fokon kell biztosítania az érintett alapjog gyakorlását, ennek megfelelően a jogorvoslati eljárás egyfokú kialakítása az Alaptörvény kívánalmainak teljességgel eleget tesz {22/2014. (VII. 15.) AB határozat, Indokolás [95]}”. Ennek értelmében a másodfellebbezés feltételeit a Be. meghatározhatja, korlátozhatja a másodfellebbezést a „súlyosabb” esetekre, a „jelentős eltérésre”.

A Be. 615. § (1) bekezdése értelmében a másodfokú bíróság ítélete ellen kizárólag akkor van fellebbezésnek helye, ha a másodfokú bíróság az elsőfokú bírósággal ellentétes döntést hozott, amely eseteket a (2) bekezdés tételesen felsorol. Az indítványozó esetében ellentétes döntés meghozataláról azonban nem beszélhetünk, ezért az eljárásban a másodfokú határozat ellen további jogorvoslatnak nem volt helye. E jogorvoslat hiánya, a fentiekben kifejtettek okán ugyanakkor nem alkotmányossági kérdés.

3. Összegzés

A Be. kodifikációja során a sértetti fogalom meghatározásakor az eredeti jogalkotói cél nem a sérelem BK véleményben szereplő megszorító értelmezésére irányult. A sérelem közvetlenségének megállapítása tekintetében – annak sokszínűségére tekintettel – az volt a cél, hogy a közvetlen jogsértés és veszélyeztetés fennállásának vizsgálatára a konkrét, vádindítványban leírt történeti tényállás szerinti büncselekmény értékelését követően, ügyenként mérlegelve kerüljön sor, és ne kizárólag a BK véleményben foglaltak alapján. Ezen felül, a Be. jogorvoslati rendszere is összhangban áll az Alaptörvényi követelményekkel.

Kérem tájékoztatásom szíves elfogadását.

Budapest, 2023. április „ ”

Tisztelettel,

dr. Vargá Judit

